

добррозичливі зауваження вони реагують сльозами, суперечками, відмовою від подальшої мовленнєвої співпраці з дорослим [3]. Позитивна оцінка, похвала додають бажання діяти, формують позитивну мотивацію до мовленнєвого спілкування.

Отже, провідною комунікативною потребою дітей, яким притаманна позаситуативно-пізнавальна форма спілкування, є їх прагнення отримати позитивну оцінку дорослих.

Позаситуативно-пізнавальне спілкування з дорослими допомагає дітям розширити світогляд, побачити природу і логіку розвитку багатьох явищ, вчить встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними. Підтримка, допомога дорослого є важливою умовою розвитку мислення дітей. З часом їх починають цікавити події у соціальній сфері, що змінює мотиваційний характер спілкування з дорослими.

Висновки. У структурі мовленнєвої діяльності важливим компонентом є мотив – те, що викликає певні дії людини, переважно усвідомлене внутрішнє спонукання особистості до певної поведінки, спрямованого на задоволення тих чи інших його потреб. На основі мотивів формується мотивація.

Виокремлюють три форми мовленнєвого спілкування дітей з дорослими у віці від народження до чотирьох років – ситуативно-особистісна, ситуативно-ділова, позаситуативно-пізнавальна – які послідовно змінюють одна одну. Кожна форма тісно пов'язана з розвитком мотиваційної сфери. До чотирьох років мовленнєве спілкування набуває мотивованого характеру.

Мотивацію до комунікативної взаємодії становить сукупність мотивів різного спрямування: задоволення фізіологічних потреб, потреба в безпеці, потреба у враженнях, пізнавальна потреба тощо.

Для формування позитивної мотивації до мовленнєвого спілкування важливо накопичувати у дитини сенсорний досвід, задовольняти потреби, позитивно схвалювати та заохочувати прагнення до мовленнєвої взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волков Б. С. Психологія спілкування в дитячому віці / Б. С. Волков, Н. В. Волкова. – СПб : Питер, 2008. – 272 с. – (3). – (дитячому психологу).
2. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія / Т. В. Дуткевич. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 392 с.
3. Ефімкіна Р. П. Дитяча психологія [Електронний ресурс] / Р. П. Ефімкіна. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <http://medbib.in.ua/detskaya-psihologiya783.html>.
4. Іллін Є. П. Мотивація і мотиви / Є. П. Іллін. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2013. – 512 с. – (Сходи психології).
5. Кузнецова И. В. Потребность человека в эмоционально-доверительном общении / И. В. Кузнецова // Психология XXI века: Тезисы Международной межвузовской научно-практической студенческой конференции. — СПб., 1999.1. С.47-48.
6. Лисина М. И. Общение, личность и психика ребенка / М. И. Лисина. – Воронеж: Модэк, 1997. – 384 с.
7. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения / М. И. Лисина М. : Педагогика. 1986.- 136 с.

УДК 376-056.264-053.2:615.85

К. В. Забашта

магістрант спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)

К. О. Зелінська-Любченко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ШЛЯХИ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ФФНМ ЗАСОБАМИ ШУМОТЕРАПІЇ

У статті розкрито визначення понять «фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення» та «шумотерапія». Проаналізовано особливості корекції мовлення у дітей із ФФНМ засобами шумотерапії.

В статті раскрыто определение понятий «фонетико-фонематическое недоразвитие речи» и «шумотерапия». Проанализированы особенности коррекции речи у детей с ФФНР средствами шумотерапии.

The article deals with the definition of the concepts of «phonetic and phonemic underdevelopment of speech» and «noise therapy». The peculiarities of speech correction in children with phonetic and phonemic underdevelopment of speech by means of noise therapy are analyzed.

Ключові слова: мовлення, корекція мовлення, діти із мовленнєвими порушеннями, фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, шумотерапія.

Ключевые слова: речь, коррекция речи, дети с речевыми нарушениями, фонетико-фонематическое недоразвитие речи, шумотерапия.

Key words: speech, speech correction, children with speech disorders, phonetic-phonemic underdevelopment of speech, noise therapy.

Постановка проблеми. На сьогодні порушення мовлення є досить поширеним явищем. У третини обстежених дітей можна виявити відхилення у мовленнєвому розвитку. Затримки в розвитку мовлення спричинюють затримку розумового розвитку дитини, обмежують її загальний потенціал, призводять до неуспішності у школі.

Одним із найпоширеніших мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку є фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФНМ), яке полягає у порушенні фізичного, фізіологічного і психологічного механізмів фонемоутворення при збереженні нормального слуху та інтелекту.

За дослідженнями різних авторів Європи та СНД порушення звуковимови спостерігається у 17-42% дітей дошкільного віку, причому існує стійка тенденція до збільшення цього показника. За даними професора М. Ханемана (Майнський університет) за останні п'ять років ці показники зросли більше, ніж на 20%, тому, ми вважаємо, що проблема шляхів корекції мовлення у дітей із ФФНМ засобами шумотерапії – одна із важливих проблем дослідження на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі навчання та виховання дошкільників із ФФНМ присвячені численні науково-методичні дослідження, в яких розглядаються методи

діагностики та корекції фонетико-фонематичних порушень у дітей (Г. А. Каше, Ю. В. Рібцун, Т. Б. Філічева, Г. В. Чіркїна). Спеціальні програми для навчання дошкільників із порушеннями мовленнєвого розвитку, у тому числі й дітей із ФФНМ, можна умовно розділити на дві групи: загальні, які спираються на психолого-педагогічну класифікацію мовленнєвих порушень, і такі, що фокусуються на конкретній проблемі та базуються на клініко-педагогічній класифікації.

Також питання порушення мовлення у дітей та їх корекції в психолого-педагогічному аспекті досліджували науковці Л. Виготський, М. Хватцев, Т. Філічева, Г. Волкова, Т. Власова, Р. Левіна, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін. Вплив шумотерапії на корекцію мовлення досліджували Н. Олександрова, В. Грінер, Ю. Флоренська, Е. Кілінська-Евертовська, Г. Волкова, Г. Шашкіна, Н. Самойленко та ін. У своїх роботах дослідники зазначають, що у процесі логопедичного впливу традиційні загальноприйняті психолого-педагогічні методи в багатьох випадках перестали приносити бажані результати і в процесі навчання, і в процесі спрямованої корекції. Шумотерапія, на нашу думку є доступною нетрадиційною формою корекції мовлення дітей із фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення.

Мета статті – на основі аналізу спеціальної наукової літератури визначити можливості корекції мовлення у дітей із ФФНМ засобами шумотерапії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовлення – це функціонування мови, продукт мовленнєвої діяльності в процесі якої використовуються одиниці, категорії, форми та норми мови; послідовність мовних знаків, що організуються відповідно до потреб інформативної, яка висловлюється [1, с. 33].

Мовлення необхідна основа людського мислення, процесу відображення дійсності в поняттях та судженнях. Думка не може виникнути та існувати поза мисленням. Людина мислить за допомогою слів, які вимовляються в голос або подумки. Мислення здійснюється у формі мовлення. Людина передбачає і планує свою мовленнєву діяльність, вико-

ристовуючи знаки мови [4, с. 115].

Мовлення формується в процесі загального психофізичного розвитку дитини. До умов формування нормального мовлення відносяться: здорова ЦНС, наявність здорового слуху та зору, достатній рівень активного мовленнєвого спілкування дорослих із дитиною. У випадках, коли у дитини збережений слух, не порушений інтелект, але є значні мовленнєві порушення, які не можуть не позначитися на формуванні всієї її психіки, говорять про особливу категорію аномальних дітей – дітей із мовленнєвими порушеннями.

Мовленнєві порушення в дітей розглядаються в різних аспектах [6]:

- в аспекті локалізації ураження і психофізичної організації мовленнєвої діяльності – на цій основі виділяється ступінь виразності низки мовленнєвих порушень. Цей підхід близький до нейропсихологічного напрямку у вивченні мовленнєвих порушень і застосовується найбільш широко в комплексних дослідженнях дітей;
- в аспекті етіопатогенезу – виділяються органічні та функціональні причини порушення й характерні симптомокомплекси мовленнєвих порушень [6, с. 24].

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення має кілька ступенів вираження, а саме: а) *легкий*, при якому спостерігаються недостатнє розрізнення фонем, труднощі у звуковому та складовому аналізі, особливо у виділенні порушених у вимові звуків однієї фонетичної групи; б) *середній*, який характеризується недостатньою диференціацією значної кількості звуків із кількох фонетичних груп, навіть під час їх правильної вимови; в) *тяжкий*, коли навички звукового та складового аналізу формуються зі значними труднощами і важко диференціюються відношенням між звуковими елементами (Г. А. Каше, В. В. Коноваленко, С. В. Коноваленко, Т. Б. Філічева, Г. В. Чиркіна та ін.) [1, с. 75].

ФФНМ може спостерігатися при найбільш складних формах дитячої мовленнєвої патології: алалії, афазії, дизартрії, ринології, або проявлятися як самостійне порушення [6, с. 27].

В етіології ФФНМ виділяються різні фактори біологічного та соціального характеру. До біологічних факторів відносять: інфекції або інтоксикації матері під час вагітності, несумісність крові матері та дитини за резус-фактором або груповій приналежності, патологія натального періоду, постнатальні захворювання ЦНС і травми мозку в перші роки життя дитини. Разом з тим ФФНМ може бути обумовлене несприятливими умовами виховання та навчання, пов'язане з психічною депривацією в сензитивні періоди розвитку мовлення. Найбільш важким і стійким варіантом вважається ФФНМ, обумовлене раннім органічним ураженням мозку (лобних, скроневих, тім'яно-потиличних ділянок домінантної півкулі) [6, с. 28].

Більшість дослідників і практиків, які працюють над даною проблемою вважають необхідним комплексне вивчення і корекцію ФФНМ найефективнішими прийомами та засобами. Одним із таких засобів є шумотерапія, що поєднує в собі корекційно-педагогічну та лікувально-оздоровчу роботу, яка направлена на нормалізацію всіх сторін мовлення, моторики, психічних процесів, виховання особистості, її оздоровлення організму в цілому [2, с. 122].

Шумотерапія – це потік вібрацій, шумів навколишньої гами. Шум обволікає зсередини, занурює в легкий транс і повільно забирає назад. Повернення самого атмосферного подання від чотирьох різних виконавців [4, с. 77].

Шумотерапія являється досить поширеним корекційним засобом постановки голосу серед вокалістів, проте у роботі логопедів, які працюють із дітьми різного віку, використовується дуже рідко. Зважаючи на досить високу ефективність подібних процедур, варто її адаптувати до можливостей дітей та використовувати з дошкільниками, котрі мають фонетико-фонематичні порушення мовлення [4, с. 79].

Варто зазначити, що шум не тільки «вимикає» слуховий аналізатор, але і надає на нього сильну подразнюючу дію. Через слух шум діє на інші центри нервової системи, що призводить до відомої мимовільної зміни голосової функції.

Звичайний шум, котрий заважає нам чути, шкідливий чинник, з яким ми постійно боремося, виступає тут як свого роду лікувальний засіб. Лікування шумом знайшло широке поширення в фоні атрії. Не рідко виліковуються шумотерапією такі найнеприємніші порушення мовлення, як заїкання, втрата голосу (афонія) і різного роду недоліки вимови [6, с. 27].

Аналіз теоретичної літератури щодо дослідження стану мовлення дошкільників з ФФНМ свідчать про необхідність введення в систему подолання ФФНМ занять із шумотерапії [7, с. 99].

Складаючи заняття з шумотерапії, слід враховувати такі дидактичні принципи: науковість, наочність, доступність, поетапне підвищення вимог, стимулювання активності і свідомості дітей, індивідуальний підхід до кожної дитини. Крім того, під час побудови занять необхідно опиратися на спеціальні принципи: зв'язок логопедичної ритміки і фізичних можливостей дітей, її оздоровча спрямованість; зв'язок з основними компонентами музичної діяльності з урахуванням механізмів та структури мовленнєвого порушення; розвиток особистості дитини [8, с. 546].

Заняття з шумотерапії проводяться один раз на тиждень. Шумотерапія має бути тісно пов'язана з іншими засобами комплексного корекційного впливу. Тривалість заняття із використанням зазначеного засобу становить 30-40 хвилин залежно від віку дітей і етапу логопедичної корекції.

Відмітимо, що заняття для дітей із діагнозом ФФНМ будуються особливо емоційно, зі швидкою зміною діяльності, щоб діти не втомлювалися, тому позитивний настрій необхідно створити ще на початку логоритмічного заняття [8, с. 547].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, шумотерапія – це інноваційний та малодосліджений метод, в роботі логопеда. На сьогодні він потребує детальнішого вивчення у контексті подолання мовленнєвих порушень, у тому числі фонетико-фонематичних порушень мовлення. Можна припустити, що шумотерапія є ефективним засобом, який сприяє

подоланню мовленнєвих порушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабушкина Р. Л. *Логопедическая ритмика: методика работы с дошкольниками, страдающими общим недоразвитием речи* / Р. Л. Бабушкина, О. М. Кислякова. – СПб. : КАРО, 2005. – 120 с.
2. Бозуш А. М. *Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика навчання дітей рідної мови: Підручник* / А. М. Бозуш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
3. Поніманська Т. І. *Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів* / Т. І. Поніманська. – К. : «Академвидав», 2004. – 456 с.
4. Филочева Т. Б. *Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста: практическое пособие* / Т. Б. Филочева, Г. В. Чиркина. – М. : Айрис-пресс, 2004. – 375 с.
5. Хватцев М. Е. *Логопедия* / М. Е. Хватцев. – М. : Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2009. – 272 с.
6. Хілько Г. О. *Шумотерапія для дітей-логопатів* / Г. О. Хілько, І. М. Зятіна // *Логопед.* – 2013. - №8. – С. 24-28.
7. Шашкина Г. Р. *Логопедическая ритмика для дошкольников с нарушениями речи: учебник для студентов высших пед. учеб. заведений* / Г. Р. Шашкина. – М. : Академия, 2005. – 192 с.
8. Шеремет М. К. *Логопедія: підручник* / М. К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.

УДК 376-056.264:81-028.31

С. В. Зарва

учитель-логопед,
Сумський ДНЗ № 10 «Малючок»

Т. А. Бушанова

завідувач,
Сумський ДНЗ № 10 «Малючок»

ВИКОРИСТАННЯ СЛІВ-ПАРОНІМІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ФОНЕМАТИЧНОГО СЛУХУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлено особливості використання слів-паронімів у процесі розвитку фонематичного сприймання дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення під час логопедичної роботи.

В статті розкриваються особливості використання слів-паронімів в процесі розвитку фонематичного восприяття